BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ERMENİ APOSTOLİK KİLİSESİ

AVİM

Kısa bir süre önce Ermeni haber sitesi *168.am*, dönemin Eçmiadzin Katolikosu V. Kevork Surenyanın 19 Aralık 1915 tarihli bir mektubunu içeren bir makale[1] yayınlamıştır. Mektup, ABD Başkanı Woodrow Wilsona hitaben yazılmış olup Ermeni mültecilere yardım etmesini talep etmektedir. Mektubun tam metni kısa bir girişin ardından sunulmakta, mektubun ana metnini takiben de kısa bir sonuç bölümü yer almaktadır. Mektup, 1914-1915 döneminde Osmanlı Devletinden kaçan Ermeni mültecilere yardım çağrısında bulunmaktadır.

Giriş bölümünde Katolikos V. Kevork Surenyanın o dönemde halkına yardım etmek için elinden gelen her şeyi yaptığı belirtilmektedir. Sonuç bölümünde de benzer şekilde Kutsal Eçmiadzinin sadece bir ruhani merkez olmadığı, aynı zamanda ilk ve en ağır mülteci dalgasını kabul ederek ulusal kurtuluşun bir direği haline geldiği vurgulanmaktadır. Makale, bu tavrı ile özeleştiriden neredeyse tamamen yoksun olan Ermeni milli(yetçi) anlatısının kalıplaşmış söylemlerini yansıtmaktadır.

Makale, Katolikosu ve Ermeni Apostolik Kilisesini övmek için gösterdiği çabalarla bölgeyi saran felaketin önemli bir nedeni olan Ermeni gönüllü hareketine öncülük eden ve onu kutsayanın bizzat Katolikos olduğunu açık bir şekilde göz ardı etmektedir. Katolikos bir taraftan Rus makamlarına Osmanlı Ermenilerinin onlara Osmanlı hatlarının gerisinde isyan ederek destek olacağına söz verirken, aynı zamanda Ermenilere bir haçlı seferi başlatma çağrısında bulunmuş ve Müslümanlardan intikam almaları için onları teşvik etmiştir.

Sonuç olarak Birinci Dünya Savaşının en başından itibaren, hem Rus ordusuyla birlikte hem de Osmanlı hatlarının gerisinde faaliyet gösteren Ermeni çeteleri, işgal ettikleri kasaba ve şehirlerde Müslümanlara karşı büyük çaplı şiddet eylemlerine girişmişlerdir. Kuşkusuz bu eylemler Müslümanları ve Ermenileri birbirine düşürmüş ve düşman hale getirmiştir. Dahası, Rus ordusunun harekâtı her zaman başarılı olmadığı ve cephede sürekli ilerlemeler ve geri çekilmeler yaşandığı göz önüne alındığında, Ermeni çetelerinin bu tür davranışlarda bulunmaları ters de tepebilmiştir, zira Rusların geri çekilmeleri aynı zamanda Müslümanlar tarafından daha önce yaşadıklarına tepki olarak misillemeler ile sonuçlanmış ve Ermenilerin göç etmesine ve çeşitli zorluklara katlanmalarına neden olmuştur.

Bu tutumun yarattığı ahlaki ve ruhani sorunların ötesinde, Katolikos halkının bekası konusunda da son derece duyarsız davranmıştır. Ermenileri Çarlık Rusyasının emrine

sunarak, aslında Osmanlı Ermeni nüfusunu kullanılmaya ve sömürülmeye hazır bir piyon olarak göstermiştir. Osmanlı Ermenileri felaketle baş başa kaldıktan sonra bile Katolikos tarihten gerekli dersleri çıkarmamış, zira halkının çektiği acıları siyasi amaçlar için kullanmaya devam etmiştir. Bu konuda yorum yapan bir Ermeni tarihçi şunları belirtmiştir: Amerika Birleşik Devletlerini Ermeni meselesi yoluyla savaşa dahil etme taktiği Rusya tarafından da benimsenmişti. Katolikosun ABD başkanına başvurması için Rusyanın verdiği teşvik, her iki ülkeyi savaşa dahil etme arzusunun kanıtıdır. Diğer bir deyişle, tıpkı 1915 öncesinde ve esnasında Osmanlı Ermenilerinin Rusyanın amaçlarına hizmet etmek için kullanılması gibi, onların çektikleri acılar da Rusyaya hizmet etmek için kullanılmıştır.

Bir ruhani lidere yakışan tavır akıllıca ve daha sakin bir yaklaşım benimsemek; hem Müslümanların hem de Ermenilerin yararı için barışı, huzuru ve karşılıklı saygıyı teşvik etmek olurdu. Ne yazık ki Katolikos V. Kevork Surenyan savaş sırasında böyle bir ruh haliyle hareket etmemiştir. Türklerden Tacikler ve Türkiyeden Tacikistan olarak bahsetmesi, Ermeni milliyetçilerinin onlarca yıldır beslediği önyargılardan Katoliskosun kendisinin de muaf olmadığını ortaya koymaktadır. Kuşkusuz bu tutum trajediye giden yolda önemli bir rol oynamıştır.

**Resim: 168.am*

[1] Ջ. Շուշեցի, Գևորգ Ե Սուրենյանց կաթողիկոսի բացառիկ նամակն ԱՄՆ նախագահ Վուդրո Վիլսոնին, *168.am*, 15 Mart 2026, https://168.am/2026/03/15/2371878.html

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ERMENİ APOSTOLİK KİLİSESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 46. Nisan 10. Erişim Ekim 30, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/ERMENI-APOSTOLIK-KILISESI-VE-BIRINCI-DUNYA-SAVASI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır